

Iemands naaste worden

Preek n.a.v. Lucas 10:25-37

Ds. Maarten van Loon, maart 2014

Liturgie

Votum en zegengroet

Zingen: LvK gezang 175: 1, 2, 3

Gebed

Lezen: Lucas 10: 25-37

Zingen: Psalm 41: 1, 4, 5 (onbekend!!)

Preek over Lucas 10: 25-37 en vooral vers 36-37

Zingen: Opwekking 378

Voorlezing 10 geboden + samenvatting Matteüs 22: 34-40

Zingen: Psalm 50: 7, 11

Gebed

Collecte

Zingen: Opwekking 268

Zegen

Preek

[meteen dia 1]

Van de week op catechisatie: 'niet doen. Overbekend. Moraal van het verhaal is duidelijk!' Bleef erbij.

Tot overmaat van ramp riep eentje bij het gedrag van die priester en leviet [2] uit [diep verontwaardigd]: 'zoiets doe je toch niet??!!!'.

En, j+m, dat snappen jullie toch zeker ook wel? Stel je eens voor, je bent ergens aan het spelen, op woensdagmiddag of zo [vrij!]. Beetje aan het rennen door de bosjes. En opeens zie je daar iemand liggen. Heeft hele erge pijn. Is met z'n fiets keihard tegen een boom aangeknald. Zou jij dan doorrennen? Want ja, je was tikkertje aan het doen of verstoppertje. Dus, jammer dan dat die man [v] daar ligt. Maar ik heb nou even geen tijd?

- wie zou er doorrennen?

- gelukkig: iedereen stopt. Maar dan? Wat zou je kunnen doen ...

→ Dus het is eigenlijk wel duidelijk. Iedereen hier snapt dit verhaal. [als je iemand tegenkomt die gewond is: helpen! Niet denken: doet 'n anders wel. Nee, jij komt die m/v tegen. En nu moet jij iets doen.] Dus tja, wat nu?

[3=zwart]

Op cat: voorzichtig: 'ook als iets bekend is ... moet je het misschien toch af en toe horen?'

'Nou ja, misschien wel. Maar dit is wel zo overduidelijk ...'

Herkenbare reacties van de catechisanten? Vast.

Menigeen zal gedacht hebben: overbekend verhaal [voor de meesten], recht-toe-recht-aan [is wel eens anders!] Dus wat wil je daar nog voor nieuws uithalen??

[Oost: en over dit thema zouden we doorpraten in de wijk ... wat moet dat worden?]

U voelt wel aan: ik neem u een beetje in de maling. En tegelijk toch ook weer niet.

Eerst moet ik mijn catechesegroep gelijk geven. Want inderdaad: het is niet moeilijk te begrijpen wat Jezus bedoelt. Ik ben blij met die verontwaardiging, dat één van jullie echt kwaad wordt [namens de hele groep] en roept: 'zoiets doe je toch niet??!' Jullie – en ik neem aan: wij allemaal – voelen het haarfijn aan. Iemand in nood, en zeker iemand, zoals hier in acute nood, in levensgevaar, die dood gaat als ik niks doet, die laat ik niet links liggen. Wie het ook is. Tuurlijk niet!!!! Ik stop, en doe wat ik kan.

En toch ... toch denk ik dat we dan te optimistisch zijn over onszelf. In zo'n overduidelijke situatie – en daarom vertelt Jezus het ook zo, denk ik – ok, dan stoppen we misschien allemaal.

Jezus vertelt wel dat een priester en een leviet – voor het gemak: mensen van de kerk en dan zelfs verantwoordelijken in de kerk, dus priester=ds/oud en leviet=diaken – er met een boog omheen lopen, maar dat zou in werkelijkheid niemand gedaan hebben. Elke priester/leviet zou gestopt zijn ...

Maar misschien is dat toch te optimistisch gedacht. [4] In de jaren 70 voerde een professor eens het volgende experiment uit.

- groep studenten kreeg de opdracht een korte preek te maken over dit verhaal
- om de beurt moesten ze die gaan houden in een ander gebouw.
- En, niet onbelangrijk detail: het is een soort examenopdracht. Kregen bepaalde tijd en dan: naar andere gebouw.
- een man, die in het complot zit, zakt in elkaar op de route waar de studenten lopen.
Hoeveel % van de studenten zou die man geholpen hebben – wat denk je?
- In het experiment krijgt de ene student veel tijd [hoeft zich niet te haasten] en tegen een ander wordt verteld dat hij een moet opschieten [de mate waarin men zich moet haasten varieert]
- wat blijkt: vrijwel alle studenten die geen haast hebben, helpen de man
- de groep studenten die te horen gekregen heeft dat ze zich erg moeten haasten:
Hoeveel % van deze studenten zou die man geholpen hebben – wat denk je?
- daarvan doet 90% niks, negeert de man, sommigen stappen zelfs over hem heen.

Die professor had het slim aangepakt

- want met een andere groep deed hij hetzelfde
- alleen die kregen niet de opdracht voor een korte preek over barmhartige Samaritaan, maar moesten een kort verhaal houden over de beroepsmogelijkheden van afgestudeerde theologen.
- en wat bleek: zelfde resultaat.
- anders gezegd: of de man die in elkaar zakte geholpen werd of niet, *hing puur af van de tijd die iemand had.*
 - Veel haast → zakte de hulpbereidheid dramatisch.
 - Of er nu gepreekt moest worden of een verhaaltje gehouden moest worden over de mogelijkheden voor afgestudeerde theologen. → geen verschil!!!

Onthoud dit even. Komt terug. Eerst gaan we even naar vers 36 en 37. Want daar zit de kern.

En dan vooral in die vraag van Jezus [vs. 36]: [5] 'wie van die drie [priester, leviet, Samaritaan] is volgens u de naaste *geworden* van het slachtoffer van de rovers?'

Wie is de naaste *geworden*. Je *wordt* iemands naaste. Jezus keert hier de vraag van die wetgeleerde om, zou je kunnen zeggen. [6=zwart] Even kort wat er gebeurt.

Die wetgeleerde wilde Jezus te pakken nemen. En hij dacht: als ik vraag: 'wat moet ik doen om deel te krijgen aan het eeuwige leven?'. Dan zal Jezus vast zeggen: dan moet je in mij geloven. En dan heb ik Hem! Want dat is het verkeerde antwoord!' [ze erkenden Jezus niet als Zoon van God → godslastering!]

Maar Jezus, zoals zo vaak, draait de zaken om. De man krijgt een tegenvraag. Jezus zegt tegen hem: 'zeg jij het maar, jij bent tenslotte wetgeleerde, wat staat daarover [vraag: wat moet je doen om ...] in de Bijbel?' Nou, dat weet hij wel, het antwoord kende iedere Jood uit zijn hoofd en dus zeker ook een wetgeleerde: 'Heb de Heer uw God lief ... en uw naaste als uzelf'. 'Precies, zegt Jezus, helemaal goed!'

Tja en nu staat die man een beetje voor aap. Want als wetgeleerde heeft hij van Jezus als tegenvraag een simpele vraag gekregen, eentje die iedere catechisant wel kan opnoemen: 'U zult de Heer, uw God, liefhebben ... en uw naaste als uzelf'. In groep 2 van de cat. hebben we die dit seizoen bijna wekelijks herhaald. De wetgeleerde heeft gevraagd naar de bekende weg!

En nu wil hij zijn gezicht redden. [wilde zich rechtvaardigen, staat er]. Je kent dat wel, als je een keer iets niet zo handigs of slims hebt gezegd, dan zeg je – als je daar fijntjes op gewezen bent, want zo zijn we dan ook wel weer hè – 'ja, maar dat bedoelde ik niet, ik bedoelde eigenlijk ...'.

Zo ook deze man. 'Ja, nee, tuurlijk, dat weet ik ook wel, maar ik bedoel ... wie *is* eigenlijk mijn naaste?'

[7]Achter die vraag gaat wel een wereld schuil. Alleen al de formulering: 'wie is mijn naaste?' Dat veronderstelt toch iets van: niet iederéén is mijn naaste. [7.1] Bepaalde mensen wel. Anderen niet. Hoewel – anders dan wij vaak denken – Farizeeën iha best heel mensenlievend waren, stelden zij in de praktijk – tegen de wet in! – grenzen aan wie hun naaste was. Een hardnekkige zondaar, een heiden, hoorde daar niet bij. En een Samaritaan – die zouden ze niet gauw zien als hun naaste ...

En daar, op dat concept van wie je naaste wel/niet is, *daar* reageert Jezus nu op. Niet door een theoretische uiteenzetting, maar door een sprekend voorbeeld van iets wat in de praktijk kan gebeuren: een overval op een eenzame reiziger ergens op de bergweg tussen Jeruzalem en Jericho [stond bekend als gevaarlijke bergweg, je daalde zo'n 1000 meter af. Rovers – verstopt achter de rotsen - op eenzame, bochtige stukjes.]. En, zo gaat het verhaal verder, een priester en de leviet komen voorbij [in Jericho woonden tal van priesters en Levieten, op en af naar de tempel], maar ze steken geen poot uit om die man, die zonder hun hulp waarschijnlijk dood zou bloeden, te helpen. Maar dan komt er een Samaritaan aan, geen kerkelijke functionaris, een heiden, een zondaar in de ogen van de Joden aan. Als Jood zou je hem niet helpen – maar die Samaritaan, hij helpt deze levensgevaarlijk gewonde man wel!

→ En nu komt dus die vraag die de boel op z'n kop zet: 'wie van die drie [priester, leviet, Samaritaan] is volgens u de naaste *geworden* van het slachtoffer van de rovers?'

Ja, want die naaste – die is er allang. [7.2] Die ligt daar langs de weg. Hij ligt als het ware te wachten tot iemand zijn naaste wordt. *Wil* worden. Hier leren we dus dit concept [als je dat al zo mag noemen]: *je naaste overkomt je*. [7.3] Opeens is hij of zij daar. Letterlijk of figuurlijk: je komt hem/haar tegen langs de kant van de weg. Gewond. Hulpbehoevend. Hij of zij kan niet zonder jou. En dan is de vraag: *word* jij zijn naaste of niet?

[8=zwart]Ja, zeg je. Ja natuurlijk. Je laat iemand toch niet liggen, niet als hij/zij dodelijk gewond is – dat doe je toch niet? Maar nu kom ik weer terug op die professor met zijn experiment. Zolang een student alle tijd had – geen probleem. Maar zodra er flinke tijdsdruk op stond: nog maar 10% stopt om te helpen. Stappen soms zelf over hem heen!

Ja, stel je voor: jij bent op weg naar je examen [binnenkort]. Daar mag/kun je echt niet te laat komen ... Dan kost het je misschien wel je examen. Of weet nu meteen al dat je minstens een herexamen hebt.

Of stel, je hebt straks een belangrijke bespreking waar voor jou en anderen veel van afhangt. Of stel, je moet nu echt boodschappen doen, want je bent al zo achterop door allerlei dingen. Kortom: als jij iemands naaste wordt, dan kan het zomaar dat het je wat kost. En dan opeens, dan denken we:

'ja maar, zoveel tijd heb ik niet'.

‘ja maar, je kunt toch niet iedereen helpen’

‘ja, ik wil best iets doen, maar dit vraagt wel erg veel van me ...’

Laten we met dat in het achterhoofd nog ’s even naar die Samaritaan kijken – wat het hem kost.[9]

Wat dat is hier ook een heel duidelijk les: die naaste overkomt je, je wordt zijn naast en dan kan het zijn dat het je wat kost. Misschien zelfs heel wat.

- zijn **veiligheid** [zijn de rovers nog in de buurt? Gevaarlijk weg; kennelijk gevaarlijk punt op die weg, niet te lang daar blijven!]
- **comfort** [gewonde man op zijn ezel; hijzelf moet nu lopen; was de gewonde man een vijand/Jood? → dan **uit comfortzone!!!**]
- dat kost hem ook zijn **tijd** [normaal makkelijk binnen een dag Jeruzalem-Jericho, nu naar logement, daar overnachten]
- **geld** [hij betaalt het logement/herberg; en: mist hij nu ook een zakendeal? (want: wat deed die Samaritaan daar??)]

Zie je? Als je iemands naaste wordt, dan kost je dat wat. Als je je naaste liefhebt als je zelf, dan doet het je *pijn* als je hem/haar helpt: in de portemonnee, in je nachtrust misschien, je tijd, je energie. Als je hem/haar echt helpt – ja, dan kan het zijn dat het je wat kost, misschien zelfs wel heel wat. [Bijb. Gedachte: draagt elkaars lasten]

[10=zwart]

Even een voorbeeld van de afgelopen tijd. Benno L. Misschien wel van hem gehoord? Een zwemleraar die niet alleen kinderporno in zijn bezit had, maar zelf ook 57 meisjes tussen de 6 en 16 heeft misbruikt. Daarvoor is hij veroordeeld en onlangs is hij op vrije voeten gekomen. [11]Rikko Voorberg opende een facebook-pagina “Benno L. welkom in onze straat” nadat Benno L. in Leiden in een bepaalde straat waar hij was geplaatst niet welkom bleek. Het maken van deze FB-pagina kwam Rikko Voorberg o.a. op een doodsb bedreiging te staan. Laten we even kijken naar een paar korte fragmenten uit een interview met hem. Waarin hij ook dit verhaal van Jezus aanhaalt.

[12=zwart; filmfragment bij mij op te vragen]

Overigens: onlangs las ik dat christenen in Leiden in actie gekomen zijn en aangeboden hebben om Benno L te begeleiden. Ze bieden hem dus een soort van begeleid wonen.

Ja – dat kost wat. Tijd, energie, misschien ook wel geld. En spot van anderen misschien ook wel. Of nog erger, net als bij Rikko Voorberg, misschien wel doodsb bedreigingen.

* * *

Laten we eens proberen het dichterbij te halen. Tnt misschien nog wat ver weg [dodelijk gewonde man in het verhaal van Jezus; Benno L. weliswaar van hier en nu, maar de meesten van ons gebeurt het simpelweg niet dat er een Benno L. bij ons in de straat komt wonen].

Lijkt mij een prachtig voorbeeld van wat Jezus bedoelde [wat die chr daar doen].

Kijk, [13]hier een foto van iemand die niemand van ons kent. Dit jongetje kijkt niet vrolijk, helemaal niet. Maar een jongen van zijn leeftijd hoort niet zo uit zijn ogen te kijken. En deze jongen[13.1] ook niet.

Mag ik eens vragen: wie hier zou wel de naaste van deze jongens willen worden?

En nu de volgende vraag: wie gaat dat volhouden? Want dit gaat geld kosten ... goedkope kleding kan er niet meer bij zijn ...

En zo zijn er meer voorbeelden in deze zelfde categorie. Ik denk dan in zijn algemeenheid aan eerlijke producten. Hoe makkelijk zetten we die vaak niet weg. ‘Klinkt allemaal mooi – maar het geld komt zo vaak verkeerd terecht.’ Je kent dat wel. En je voelt zelf wel aan of je denken op dat punt zuiver is of dat je ergens gewoon niet aanwilt, puur omdat het je wat kost.

Dat was al iets dichterbij – want hier hebben we allemaal mee te maken.

[14=zwart] Toen we er van de week iets langer over doorpraatten op de catechisatie, werd ook pesten genoemd. [Heel mooi/goed voorbeeld; blij dat het genoemd werd.] Wie wordt hier – meteen morgen al – de naaste van iemand die gepest wordt [school; maar ook: werk (subtieler)?] Wie gaat ermee stoppen om er met een boog omheen te lopen, zoals die priester en leviet [mensen van de kerk!] wel deden? Wie stelt zijn eigen – laat ik maar zeggen – veiligheid in de waagschaal? Want je nek uitsteken voor iemand die door veel anderen niet aardig gevonden wordt – dat kost je wat. Die kan zelf slachtoffer worden. Da's al 1. En het kost je tijd. Je moet er iets voor doen. Je moet je stem verheffen en nog wel meer. Wie gaat dat doen? *Voel je nu de aarzeling? Nog steeds, ook nu je al bijna een half uur naar een preek zit te luisteren over de barmhartige Samaritaan?*

* * *

Ik wil proberen het nog iets dichterbij te brengen [hoewel: onderwerp pesten kan al behoorlijk dichtbij komen]. Maar ik bedoel: minder beladen voorbeelden. Dingen die we allemaal tegenkomen of iig kunnen tegenkomen.

In het verhaal van Jezus: man die gewond, halfdood, langs de kant van de weg ligt. Komen we niet zo vaak tegen. Maar wel: figuurlijk. [15] Er zijn heel wat mensen gewond. Innerlijk. Door wat er in hun leven gebeurd is. Door hoe hun leven nu, op dit moment is. En zij liggen gewond langs de kant van de weg. Van hun levensweg. [15.1] Hier in de kerkzaal zitten ze. In de wijk waar je woont – van de kerk of niet. Gewond op hun levensweg. Ze hebben het nodig dat mensen hun naaste worden. En jouw levensweg, jullie paden, kruisen elkaar.

Laat ik eens een paar dingen noemen waardoor mensen gewond kunnen zijn [er is veel meer]:

- ziekte – pijn, niet kunnen wat je graag wilt
- eenzaamheid
- kinderloosheid
- een andere seksuele geaardheid
- werkloosheid
- schulden of nauwelijks kunnen rondkomen
- verslaving

-alg: machteloosheid, opboksen tegen van alles in dit leven. En het breekt je bij de handen af.

Ik noem nu een paar heel verschillende dingen op. Maar ze hebben gemeenschappelijk: je kunt er van binnen echt door gewond zijn. Misschien niet per se dodelijk. Maar toch.

Ik zei: veel mensen zijn gewond. En ze roepen: au, au. Misschien niet zo duidelijk. Misschien alleen door een bepaalde blik in hun ogen.

Je naaste is er dus allang. Maar: merken we hem/haar op?

[15.2] Wees opmerkzaam! En laat je erdoor raken. En kom vervolgens in actie.

Dat is waar Jezus je toe uitnodigt in deze gelijkenis uit: Je naaste – die er allang is – om die te zien, echt te zien en dan zijn/haar naaste worden?

[15.3] Dat is Jezus' uitnodiging. Uitnodiging om zó mens te zijn. Om zo'n mens te zijn. Een mens die de naaste wordt van een ander, iemand die je gewond tegenkomt op jouw levenspad. Hij of zij ligt daar – letterlijk, meestal: figuurlijk. En dan die neiging te onderdrukken om om je heen te kijken en te vragen: moet ik dit nou gaan doen? Ja, jij. Want jij hebt hem/haar gewond aangetroffen.

Natuurlijk – er zijn dingen die je niet kunt. Het kan zijn dat het beste wat je voor iemand die je naaste geworden is, 112 bellen is. Of andere hulp inroepen. De Samaritaan bleef ook niet bij de man tot hij helemaal genezen was. Hij bood hem eerste hulp – en droeg hem over aan anderen voor verdere hulp. Natuurlijk moet je draagkracht minstens zo groot zijn als de draaglast die je op je neemt.

Anders ga je er zelf aan onderdoor.

Maar: kijk, zie, merk op, doe wat je hand/hart vindt om te doen.

Jezus' uitnodiging is dus: om een mens te zijn [15.4] in de stijl van Christus. Hij deed het ons voor. Toen Hij ons langs de kant van de weg zag liggen, verwond, gekwetst, gebutst door de zonde [toen wij nog zondaars waren! Bijbelse uitdrukking!], toen liep Hij daar niet met een boog om heen. Nee, Hij offerde zichzelf op. Helemaal. [was rijk, werd arm; offerde zijn gelijkheid aan God op, deed er afstand van, nam de gestalte aan van een slaaf] Zoals ik al zei: je naaste liefhebben – dat kost je wat.

Hoe lukt je dat? Nou, alleen als je je naaste ook echt liefhebt. Als je hart echt opengaat. Daarom zei ik zonet expres: Jezus' uitnodiging. Ik kan zeggen: Jezus' opdracht. Want dat is het zeker. Absoluut. Maar het gaat me hierom: die liefde waar het om gaat – die komt voort uit de liefde van *de* [grote] Barmhartige Samaritaan [15.5]. Jezus. Laat je daardoor aanraken. Dompel je erin onder [in deze 40-dagentijd]. Onderga het. Stel je de vraag: wat voor mens wil ik eigenlijk zijn? Bid om de Geest van Jezus. Zodat je van je naasten ook echt de naaste mag worden. Door zijn genade.

[15.6] Ga [staat er in de grondtekst – je wordt erop uit gestuurd], doe net zo. Net zo als Jezus, de grote, barmhartige Samaritaan. Amen.